

SUMMARY

E. A. Lebed. The Motif of World Egg of Mythology and Philosophy: from Chaos to a Person.

The image of the World egg in the cosmological views of Ancient India, China and Japan, in the Orphic theology, philosophy of Neo-Platonism, alchemy in the article. We discuss the main stages of cosmogony: the formation of Egg, out of a demiurge, the formation of their universe.

Key words: *chaos, World egg, the demiurge, the man, mythology, cosmology.*

УДК 101:316.4

С. М. Цимбал
НПУ імені М. П. Драгоманова

САМОІДЕНТИЧНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ ГЛОБАЛЬНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

У статті досліджений соціально-філософський аналіз комунікативної парадигми глобального інформаційного суспільства та трансформації структури соціальної комунікації. Автор досліджує формування комунікативної культури особистості в умовах комп'ютеризації та віртуалізації. Розкриваються особливості застосування мережі Інтернет для розробки нових соціальних стратегій.

Ключові слова: *соціальні системи, віртуалізація, глобалізація, інформаційне суспільство.*

Сучасний процес інституціоналізації та структурування українського суспільства відбувається в умовах глобальної інформатизації та віртуалізації. Інформаційно-комунікативна сфера породжує індустрію соціальних технологій, що дозволяють цілеспрямовано змінювати суспільну думку, процес самоідентичності особистості в його темпоральності, тотальності. В соціокультурній практиці створюються моделі різноманітних варіантів реальності, що призводить до глобальних та радикальних трансформацій способу життя, ціннісних орієнтацій. Відбувається перенесення акцентів на суб'єктивну інтерпретацію, релятивізм, багатомірність істини. Для сучасного етапу розвитку соціальних теорій стає характерним дистанціювання від вивчення історичного минулого на користь прогностичної та управлінської функцій. Ефективність сучасних соціальних технологій зумовлюється постійним удосконаленням інноваційних каналів комунікації, які збагачуються новим інструментарієм, здатним враховувати характеристики об'єкту впливу, що відповідають властивостям соціальних систем, оптимізувати їх.

Аналіз наукових публікацій вказує на зростання стурбованості в суспільстві стосовно неконтрольованого з боку держави процесу глобальної інформатизації. Розглядаючи вплив глобального інформаційного суспільства на

розвиток світових держав, В. М. Бебик досліджує проблеми уніфікації національних культур та шляхи їх запобігання [1]. Про загрозу уніфікації країн, що перебувають в стадії трансформаційних змін (зокрема, України) наголошує З. О. Гаркавенко [2]. Характеризуючи особливості соціальних комунікацій в мережі Інтернет, І. В. Девтеров порівнює негативні та позитивні наслідки феномену віртуалізації особистості [3]. Відсутність сформованої системи правосвідомості, що регулює діяльність інноваційних каналів комунікації, призводить до розповсюдження неякісної інформації, зазначають Ю. Ю. Калиновський, Е. А. Кальницький [4]. Особливу увагу М. А. Ожеван приділяє проблемі різноманітного неформального інформаційного маніпулювання, заснованому на штучному моделюванні таких ситуацій, коли об'єкт маніпулювання продовжує вважати себе самостійним суб'єктом, вільним у своєму виборі, що рухається до власних життєвих цілей, хоча насправді виконує чужу волю [5]. Також, автори зосереджують увагу на аналізі позитивного образу людини інформаційного суспільства, досліджуються зміни, що відбулися в соціальній комунікації під впливом віртуалізації (В. І. Аксьонова, Р. Г. Сухомлин та ін.) [6]. Польський науковець С. Яскула, аналізуючи сучасну інформаційну культуру, порівнює традиційні та віртуальні спільноти [7].

Однак невирішеними залишаються питання функціональних зв'язків між реальним та віртуальним, індивідуальним та колективним. Актуальною стає небезпека втрати особистістю національної самоідентичності в процесі переходу до глобальної інформатизації. В результаті цих змін спостерігається індивідуалізація, децентралізація, спрощення ієрархії суспільства. Особливої уваги потребує пошук нових стратегій соціального управління з метою запобігання уніфікації та збереження традиційних систем комунікації.

Глобальні процеси базуються на розвитку світового ринку, міжнародних корпорацій, надскладних систем комунікацій, що сприяють об'єднанню людства. Але, з іншого боку, знецінюються етнічні, політичні, культурні особливості націй. Для країн, що знаходяться в процесі трансформаційних змін, характерним є інформаційний вплив іноземних мас-медіа. Нове в сучасній глобальній системі – це постійна інтенсифікація структури взаємозв'язків, опосередкованої такими феноменами, як сучасна індустрія комунікацій та новітні інформаційні технології, а також процес глобалізації взаємопов'язаності: технологічної, організаційної, адміністративної і правової, кожна з яких, попри все інше, має власну логіку та динаміку змін. Саме ці процеси набули назви інформаційна революція, яка стала істотним проявом глобалізації. Наслідком глобалізаційних впливів останніх десятиліть є політико-культурна уніфікація різних людських спільнот, зокрема і транзитивних, «перехідних» суспільств, до яких належить і Україна [2, 505–506].

В центрі інформаційно-комунікативних процесів, що активно впливають на упорядкування відносин в соціумі, присутня жива людина, з власними бажаннями та потребами. Життєвий шлях особистості стає драматичнішим під

впливом віртуалізації та глобалізації фундаментальних соціальних інфраструктур. Новітні технології виявляються тією силою, що постійно змінює не тільки середовище індивіда, але і його думки, звички, ідеали та систему цінностей. Масові комунікації, як складова культури, стають сьогодні найвпливовішим фактором в існуванні та подальшому розвитку соціуму. Наприклад, мережа Інтернет як комунікативне середовище, призводить до спонтанного упорядкування, віртуального структурування просторово-часової цілісності людського буття. Активне використання цієї мережі звільняє людські контакти від просторових залежностей, розмиває державні кордони, забезпечує вільне об'єднання людей за інтересами. Кожний має змогу стати співучасником бажаних подій у режимі реального часу.

Не можна не погодитися з І. В. Девтеровим, що в мережі Інтернет соціальна комунікація реалізується завдяки адаптації користувача до системи знань, вироблення вміння використовувати те чи інше знання як соціальний продукт та інтегруватись у глобальний комунікативний простір. Сутність такої інтеграції постає як розвиток особистості чи суспільства у прогресивному напрямі, так і їх деградація, яка насамперед пов'язана з відсутністю стимулів до конструктивного мислення, оскільки мережа Інтернет пропонує свої способи соціальної комунікації, які, як правило, є привабливими, але руйнівними за своєю сутністю [3, 71–72].

Отже, глобальна віртуалізація несе з собою багато протиріч в соціальній, економічній, культурній сферах. У процесі індивідуальної самоідентифікації особистості виникає суб'єктивне почуття відчуження від реальності, відбувається нехтування невербальною інформацією. Моральні норми стають мінливими, фрагментарними. «Людина віртуального простору має своєрідну правосвідомість: вона не обмежена заборонами ані моральними, ані правовими; її дії у просторі і часі позбавлені зовнішнього контролю; вона є вільною створювати будьякий світ. Тільки самоконтроль суб'єкта віртуальної спільноти (релігійні та моральні заборони) та реакція користувачів мережі є запобіжниками щодо розповсюдження неякісної (антиправової, аморальної, неправдивої) інформації» [4, 97]. Трансформація національних цінностей піддає сумніву значимість етнічної самоідентичності та традиційних колективних форм взаємодії. Через власні цінності кожна культура створює для людини осмислену та упорядковану картину світу, знаходить у ньому місце для кожного індивіда, формує уявлення про відносини з природою та суспільством.

Розвиток суспільних відносин кожного етносу – це поступовий процес проб і помилок, де кожний крок до успіху підкріплюється практикою, досягненням кращих умов життєдіяльності соціуму. Еволюційний шлях людства характеризується впровадженням таких відносин, норм поведінки, звичаїв і традицій, що найкраще відповідають умовам існування певних груп, племен і народів. На основі цього досвіду поступово виникли такі інститути суспільства як мораль, право, ринок, гроші, мова й культура тощо. Вони є результатом несвідомого, стихійного пристосування людей до нових умов їх соціально-економічного й культурно-історичного буття. Узгодження цілей та

інтересів має не хаотичний, а когерентний, погоджений характер, що відбувається на надіндивідуальному рівні й не усвідомлюється учасниками цих процесів.

Особливості сприйняття світу людьми, які населяють ту чи іншу територію, формується не державною владою, що обирає шлях розвитку, який часто не співпадає з потребами більшості. Світогляд народу визначається специфікою історичної діяльності. Це насамперед сила традиції, звичок, внутрішніх ритмів життя, побутових і лінгвістичних переваг. У духовному просторі різних народів спостерігається тяжіння до власного, відштовхування чужого за принципами, які можуть вважатися незначними з раціональної точки зору, але мають величезну силу для розвитку соціуму.

Занурення в світ віртуальної реальності зменшує суспільні та нормативні показники, що регулюють та удосконалюють соціальні відносини в безпосередній комунікації. Пошук власного «я» відбувається на самоті, без психологічної підтримки або відчуття безпеки, суспільство та традиції замінюються безособистісною грою проектів та іміджів [7, 242]. Організаційні процеси соціального структуроутворення в психологічному просторі спираються, насамперед, на нашу раціональність, здатність діяти алгоритмічно, послідовно, співвідносити ідеальний план із реальними дійовими актами. Свідомість у її аналітичній, розумовій даності стає фундаментом організації. Планомірність, логічність, проєктивність мислення, уявлення про детермінізм і каузальність, спрямовує наші мотивації до організаційних структур, зумовлюючи нашу в них активність. Наші потяги, захоплення, таланти, прагнення любові й помсти, неусвідомлювані й суперечливі бажання створюють передумову для появи соціальних асоціацій, кооперацій, громадських організацій.

В інформаційному просторі відсутня ієрархічна структура соціальних ролей, що вказує на нестабільність його функціонування. Створена в мережі Інтернет культура самоідентифікації обмежена, нестійка та виключає глибокий, чесний діалог між учасниками. Безпосередня комунікація, як підґрунтя соціальної взаємодії, проявляється в колективності, як формі суспільної кооперації. Вона має позитивну цінність, тому що дає можливість індивідам відчувати власну значимість й успішно співпрацювати в інтересах соціуму. Але, сьогодні спроби підсилити індивідуальні прагнення колективними натикаються на відсутність подібних навичок. Індивідуалізовані особистості шукають своє місце у віртуальній реальності. Завдяки цифровим технологіям створюються соціальні мережі не для спільних проєктів і засобів визначити поняття спільного блага й принципів спільного існування, а для обміну інтимними подробицями, що стає ледве не єдиним принципом побудови суспільних стосунків.

В результаті швидкого зростання ролі інформаційної сфери зменшуються можливості її адекватного контролю з боку соціуму та держави. Віртуальна інформація часто викликає підозру щодо відповідності реальності та маніпуляції свідомістю. М. А. Ожеван зазначає, що особлива піддатливість молодіжного середовища до маніпулятивних інформаційних впливів пояснюється передусім:

– запереченням способу життя старшого покоління, пов'язаним із підвищеною мотивацією до здійснення особистої влади й самоствердження;

- прагненням самотійно будувати життя відповідно до власних переконань і бажань, навіть якщо в конечній перспективі ці прагнення є автодеструктивними;
- схильністю до різноманітного екстриму й екстремізму;
- фізичною та психічною мобільністю як символом «сучасного життя» на противагу ригідності й консерватизму старшого покоління;
- переважанням ірраціональності над раціональністю, віри над розумом;
- відкритістю до джерел незвичної (екзотичної) інформації «протестного» типу за одночасної відсутності або обмеженої присутності критичних настановлень щодо подібних джерел [5, 122].

Глобалізація інформаційних процесів у світовій економіці, науці та культурі викликає необхідність розробки загальної уніфікації та стандартизації процедур, методів і продуктів, що неможливо без ухвалення управлінських рішень. За словами В. М. Бебика: «Глобальна суспільна сфера, що загалом складається, з одного боку, із суспільно-політичної, соціально-економічної та духовно-інтелектуальної сфер глобального суспільства, а з іншого боку – із сукупності національних суспільних сфер, з метою забезпечення своєї цілісності та керованості потребує здійснення відповідних заходів із самоорганізації та самоуправління глобального суспільного життя» [1, 43]. Процеси соціальної самоорганізації найбільш повно виявляють себе в розвиненому громадянському суспільстві, що дозволяє залучити значну частину громадян до вирішення проблем соціуму. В контексті управлінської практики відбувається орієнтація не тільки на вивчення когерентних процесів самоорганізації, але, і на ідеологію співробітництва, свідомої спільної дії індивідів і соціальних груп у пошуках універсального консенсусу, балансу позицій та інтересів. Це дає змогу визначити, що необхідною умовою оптимального функціонування соціальної системи є таке відношення централізації й децентралізації, яке не заважає реалізації творчого потенціалу учасників процесу управління.

Контрпродуктивна не тільки надмірна централізація і надмірний тотальний контроль, що веде до придушення творчого потенціалу особистості й колективу, але і надмірна децентралізація, здатна призвести до різнонаправлених дій учасників соціального процесу. Середовище, в якому діє особистість, колектив, держава, система держав, може сприяти прояву тих чи інших особливостей одиниць системи, а може й придушувати можливості прояву цих властивостей. «Об'єктивно обумовлена глобалізаційними процесами обмеженість малих і середніх держав у засобах практичної реалізації інформаційного суверенітету, чітко виражені щодо держав подібного типу елементи зовнішнього управління, відсутність на світовій арені єдиних “правил гри” щодо керування інформаційними потоками (з Інтернетом включно) призводять до реалізації різноманітними акторами міжнародних відносин (як державними, так і позадержавними) зовнішніх інформаційних маніпулятивних впливів» [5, 119].

Отже, вплив середовища на поведінку системи, прийняття управлінських рішень може бути як позитивним, так і негативним. Позитивним подібний вплив можна вважати тоді коли середовище сприяє прийняттю таких рішень, що призводять до збагачення елементів системи, допомагає формуванню таких системних властивостей, що відсутні в елементах, які її утворюють.

Соціальне управління визначається як усвідомлений, систематичний, спеціально організований вплив на суспільство для упорядкування та удосконалення його соціально-діяльнісної структури в процесі досягнення мети. Багато що залежить від реакції соціуму на виклик зовнішнього середовища і динаміку внутрішніх процесів. Реакція соціуму спрямована на досягнення максимально корисного результату в рамках відповідних ціннісних орієнтацій. При такому підході управління реагуванням соціуму на зміну зовнішніх і внутрішніх умов в ідеалі стає пошуком резонансних зон, де результат визначається не силою впливу, а погодженістю його з внутрішніми властивостями.

Безумовно, позитивні та негативні процеси, які ми спостерігаємо в різних національних державах є результатом впливу глобальних світових перетворень. Проте, не треба забувати про можливість зворотного впливу національних та мультинаціональних спільнот на зміни. Формування глобального інформаційного суспільства створює об'єктивні умови для розбудови наддержави та світового громадянського суспільства, що уніфікують політичні, економічні, правові, культурні моделі. Однак «інформаційно-комунікаційні реалії вимагають посилення ролі протидії держав-націй і національних моделей громадянського суспільства авторитарним тенденціям глобальної держави і глобального уряду та здійснення реального захисту національної соціокультурної системи, зокрема, національної системи соціальних комунікацій» [1, 48].

Отже, треба зазначити, що процес глобальної інформатизації сприяє підвищенню інтелектуального потенціалу світового співтовариства та кожної особистості. Але сучасний період розвитку соціуму – це складний, суперечливий шлях до оволодіння інформацією як ресурсом управління та подальшого становлення суспільства.

Отже, прогресивну спрямованість глобалізації забезпечують еволюція наукового знання, духовно-моральна орієнтація його практичного застосування, потреби особистості, вільний доступ до інформації про можливості реалізації приватних та загальних інтересів. Інформатизаційно-комунікативний процеси повинні розглядатися в системі з ціннісно-нормативними настановами, що регулюють та визначають соціальну практику, формують специфічний предмет наукового знання. Сьогодні йдеться про глобальну й радикальну трансформацію способу життя, про нове розуміння та відчуття людиною світу, свого місця в ньому, про нове ставлення до самого себе.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бебик В. М. Глобальне інформаційне суспільство: поняття, структура, комунікації / В. М. Бебик // Інформація і право: Науковий журнал. – 2011. – № 1 (1). – С. 41–49.

2. Гаркавенко З. О. Форми впливу громадських організацій на суспільні процеси в умовах глобалізації та інформаційної революції / З. О. Гаркавенко // Громадські організації у дискурсі демократизації суспільства: монографія / За науковою ред. В. П. Беха. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – С. 497–517.

3. Девтеров І. В. Характер соціальної комунікації в мережі Інтернет І. В. Девтеров // Теорія і практика управління соціальними системами: щоквартальний науково-практичний журнал. – Харків: НТУ «ХП», 2011. – № 3. – С. 66–72.

4. Калиновський Ю. Ю. Особливості впливу інтернет-комунікації на суспільну правосвідомість / Ю. Ю. Калиновський, Е. А. Кальницький // Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». Збірник наукових праць. Тематичний випуск: Актуальні проблеми розвитку українського суспільства. – Харків: НТУ «ХП», 2011. – № 30. – С. 95–100.

5. Ожеван М. А. Основні напрями зовнішніх інформаційно-маніпулятивних впливів на суспільні трансформації в Україні: засоби протидії / М. А. Ожеван // Стратегічні пріоритети. – 2011. – № 3 (20) – С. 118–126.

6. Сухомлин Р. Г. Homo virtualis як образ людини інформаційного суспільства / Р. Г. Сухомлин // Наукові записки Київського університету туризму, економіки і права. Серія: філософські науки. – К. : КУТЕП, 2011. – Вип. 10. – С. 372–382.

7. Яскула С. Общества в новом информационном пространстве / С. Яскула // Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка: Збірник наукових праць. – Вип. 2. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – С. 233–247.

РЕЗЮМЕ

С. Н. Цымбал. Самоидентичность личности в условиях формирования глобального информационного общества.

Статья посвящена социально-философскому анализу коммуникативной парадигмы глобального информационного общества и трансформации структуры социальной коммуникации. Автор исследует формирование коммуникативной культуры личности в условиях компьютеризации и виртуализации. Раскрываются особенности использования сети Интернет для создания новых социальных стратегий.

Ключевые слова: социальные системы, виртуализация, глобализация, информационное общество.

SUMMARY

S. Tsymbal. Self-identity of the Individual in Terms of Developing a Global Information Society.

The article is devoted to socio-philosophical analysis of the communicative paradigm of the global information society and the transformation of the structure of social communication. The author researches the development of communicative culture of the individual in computerization and virtualization. It is proved, that using of internet-communication allows to outline a new social strategy.

Key words: social systems, virtualisation, globalization, informative society.